

ФІНАНСИ. ПОДАТКИ

УДК 336.225:339.923:061.1ЄС(477)

© Буряк П.Ю., Свірська Г.Г., 2015

Львівська державна фінансова академія, Львів

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Проаналізовано процес розвитку гармонізації податкової системи України, основні вектори уніфікації податкового законодавства до законодавства держав – членів ЄС. Проведено аналіз ефективності податкової політики останніх років у контексті євроінтеграційних процесів. Зазначено основні недоліки податкової системи України на сучасному етапі.

Ключові слова: Податкова політика, євроінтеграція, угода про асоціацію, інтеграційні процеси, адаптація, уніфікація, гармонізація, імплементація.

Постановка проблеми. Сучасні вектори зовнішньої політики України зумовлюють актуальність трансформації вітчизняної податкової політики з урахуванням стратегії майбутньої економічної інтеграції держави до Європейського Союзу. Європейський інтеграційний проект перебуває сьогодні у важливій фазі свого розвитку, мета якої – соціально-економічне процвітання держави шляхом розбудови стабільної, прозорої та фінансово-ефективної системи оподаткування.

Запорукою досягнення поставлених цілей є пошук векторів інтенсифікації процесу євроінтеграції нашої держави, оскільки відносини України до європейських і світових інтеграційних процесів принципово не визначені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми на сучасному етапі займається ряд вітчизняних вчених, серед них В. Андрущенко, В. Гець, Т. Єфименко, А. Крисоватий, Ю. Іванов, Л. Демиденко, Ю. Козак, Д. Лук'яненко, І. Луніна, А. Соколовська, та інші. Різні аспекти глобальної інтеграції та інтернаціоналізації, можливості їх регулювання в межах Європейського Союзу та реформування системи оподаткування відображено в працях таких відомих зарубіжних вчених як Д. Ашворз, Л. Барбоне, А. Бенассі-Квере, Т. Варін, В. Егерт, А. Квамі, А. Нибур, Х. Сала-і-Мартін, Р. Фенге, М. Халет тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте нові процеси розвитку оподаткування в умовах глобалізації щоразу ставлять нові питання стосовно наближення вітчизняного податкового законодавства до міжнародних стандартів, які потребують наукового осмислення, невирішеними залишаються питання імплементації вітчизняної податкової політики, спрямованих на наближення податкової системи України до рівня розвинених країн.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідження сутності гармонізації податкової політики країн-членів ЄС в умовах інтеграції та розробка пропозицій щодо поліпшення системи

оподаткування та гармонізації податкової системи України з урахуванням вимог ЄС.

Викладення основного матеріалу. Інтеграція України до європейських структур є стратегічною метою держави, що дозволить реалізувати національні інтереси та зміцнити її позиції у світі.

Сучасна українська податкова політика повинна орієнтуватися на побудову стабільної та зрозумілої системи оподаткування, забезпечення збалансованості інтересів держави та платників податків

Податкову політику, яку практикують у країнах ЄС, можна назвати радше скоординованою відповідно до інтересів кожної держави, ніж уніфікованою, але головна перевага її в тому, що вона відповідає інтересам країн-членів. Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою формуються під дією різних економічних, політичних і соціальних умов кожної держави. Проте значний вплив на них має концепція Зведеної податкової політики Європейського співтовариства, за допомогою якої держави-учасники ЄС виконують такі завдання: заохочення внутрішнього споживання або, навпаки, його обмеження, стимулювання інновацій, інвестицій у загальноєвропейському плані, а також за пріоритетними галузями та регіонами, заохочення експорту, розвиток економічної та соціальної інфраструктури тощо.

Гармонізація податкових систем країн Європейського Союзу (ЄС) – це один з ключових елементів загального процесу фінансової конвергенції, який закономірно виник з проблем податкової конкуренції. Інколи твердження про те, що податкова конвергенція, під якою розуміють процес зближення податкових систем країн із різним рівнем політичного й соціально-культурного розвитку, передбачає розробку та впровадження механізмів та інструментів фінансового регулювання на всіх наявних в інтеграційному угрупованні ієрархічних рівнях. Такий процес передбачає стандартизацію систем, коінтеграцію інституцій і гармонізацію підходів до сталого соціально-економічного розвитку країн [1 с.2].

Україна є пріоритетним партнером ЄС у межах «European Neighbourhood Policy» (Європейської політики сусідства (ЄПС) та Східного партнерства [2] з 1998 року. Правові засади відносин ЄС - Україна ґрунтуються на «Partnership and Cooperation Agreement» (РСА) (Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (УПС) [3]. Проте, з березня 2007 року Україна прагне перевести відносини на інший рівень, підписавши угоду про асоціацію з Європейським Союзом. У березні 2012 року глави делегацій попередньо підписали текст угоди про асоціацію й домовились зробити останні кроки для завершення її укладання, одним з яких має бути адаптація вітчизняної податкової моделі до вимог та стандартів ЄС шляхом трансформації податкової політики держави [4].

До стратегічних інтересів України в Європі належать можливість оволодіння наукомісткими технологіями, необхідність технологічної модернізації вітчизняного виробництва. Ю. В. Палагнюк наголошує, що: «потрібна зміна інерційного індустріального розвитку на розвиток інноваційний, який би відповідав вимогам сучасного етапу науково-технічної революції» [5]. Так, саме розвиток технологічного сектора, безумовно, позитивно вплине на економічне зростання України, проте без ефективної податкової системи та зваженої податкової політики завдання щодо залучення іноземного інвестора та ведення бізнесу на рівних умовах є дещо суперечливим.

Гармонізація податкової системи України відповідно до вимог ЄС є обов'язковим, проте найбільш складним і трудомістким завданням. Суть питання полягає в тому, що податковій системі України притаманні як елементи податкових систем періоду існування соціалістичної системи, так і

певні риси, що характеризують країни з ринковою економікою, тому, на нашу думку, спостерігається відносна гармонізація як перший етап наближення податкової системи до вимог ЄС.

Основними пріоритетами політики податкової гармонізації, що проводиться на сучасному етапі в ЄС, є ліквідація неефективних елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн-членів ЄС. Одночасно концепція податкової гармонізації припускає збереження самобутності національних податкових систем і не передбачає повної стандартизації порядку стягування податків у ЄС.

За оцінками PricewaterhouseCoopers, Україна належить до десяти країн з найскладнішими податковими системами. Податкове навантаження на економіку в Україні залишилося на рівні 44%, тоді як у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЕ), які входять до ЄС, — 30%. Тінізація економіки, за офіційними оцінками Мінекономіки, сягає 35%, за експертними оцінками — 45%.

Співвідношення податкових втрат до ВВП досягає 20%, і за цим показником Україна в лідерах серед інших країн рейтингу. Майже 20% прибутку приховується від сплати податків. Лише формалізовані обсяги податкових пільг перевищують 50 млрд грн.

Водночас за кількістю податків Україна посідає 91-ше місце у рейтингу серед 185 країн світу, обстежуваних щорічно Світовим банком, за податковим навантаженням — 154-ге, а за витратами часу на адміністрування податку — 171-ше місце. Загалом серед груп країн, своїх найближчих сусідів — ЄС, ЦСЕ та СНД — Україна має найгірші оцінки ефективності податкової системи та ВВП на жителя (рис. 1).

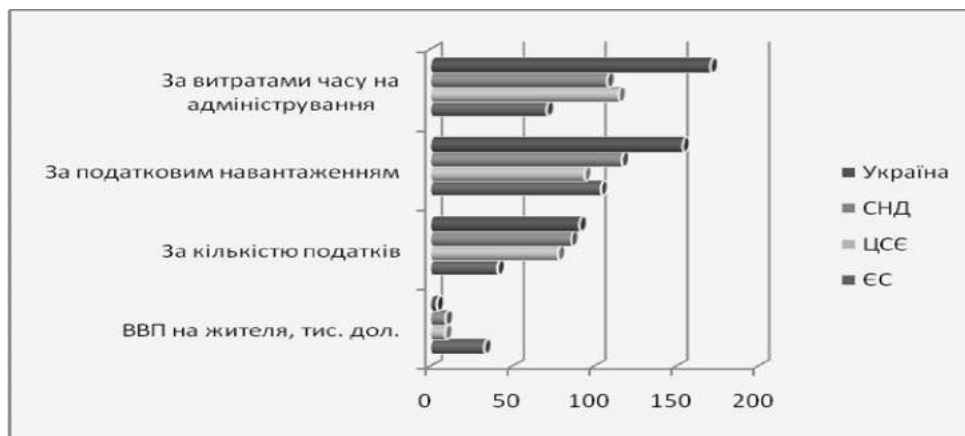

Рис. 1 Оцінка ефективності податкової системи в 2013 р.

*Розроблено авторами за даними [6].

Для більшої об'єктивності також варто порівняти показники податкової ефективності України з країнами, які мають аналогічний рівень ВВП на жителя. До цієї групи країн з параметрами ВВП на жителя 3–6 тис. дол. разом із Україною входять 35 країн із 185

обстежуваних Світовим банком. До речі, в цій групі європейських країн одиниці, переважно країни Центральної та Південної Америки, Південно-Східної Азії, Північної Африки. Так от, навіть серед цих країн в Україні податкове навантаження значно вище за середнє по групі.

Зокрема: а) за всіма податками — у 1,5 разу; б) за ПДВ і податком на прибуток — в 1,3 разу; в) за податком на працю — майже в 4 рази. При цьому витрати часу на адміністрування податків в

Україні майже вдвічі перевищують середні по групі (рис. 2).

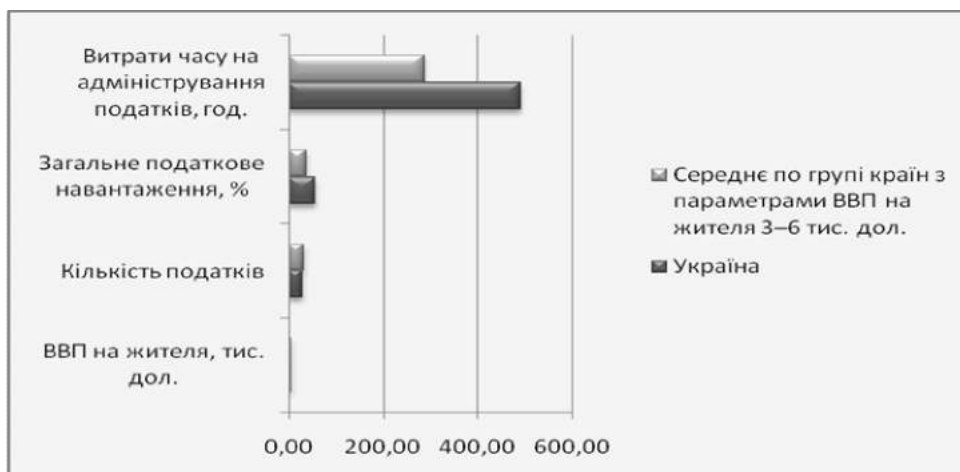

Рис. 2. Показники ефективності податкової системи України та групи країн з аналогічним рівнем ВВП на жителя – в межах 3 – 6 тис. дол.

*Розроблено авторами за даними[7].

Отже, податкова політика України здійснюється відповідно до євроінтеграційних процесів, активно використовуючи досвід країн ЄС. Проте її напрями диктуються, перш за все, рівнем наповнення бюджету та політичною ситуацією в країні. В Україні не приділяється достатньої уваги майновому оподаткуванню, зменшенню податкового тиску на суб'єктів господарювання, наданню галузевих пільг та удосконаленню методичного інструментарію для визначення податкового навантаження на платників податків.

Аналіз ефективності податкової політики останніх років та думок науковців щодо доцільності та раціональності Податкового кодексу показав, що існує ще безліч недоопрацьованих у цій сфері, які сприятимуть гальмуванню інтеграційних процесів і зближенню вітчизняного та європейського бізнесу.

Основними недоліками податкової системи України на сучасному етапі є:

- податкова система України характеризується передусім фіскальною спрямованістю, що є лейтмотивом більшості змін, які вносяться до податкового законодавства;

- нормативно-правові акти з питань оподаткування - складними та нестабільними,

окремі законодавчі норми - недостатньо узгоджені, інколи суперечливі;

- витрати на адміністрування окремих податків є більшими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;

- механізм митно-тарифного регулювання не дає можливості оперативного реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури економіки в Україні, Процеси глобалізації зумовлюють надшвидкий розвиток світової торгівлі, а також інтенсифікацію процесів на цьому ринку;

- неефективний механізм розподілу податкових надходжень між центральним і місцевими бюджетами гальмує розвиток економіки в областях. Чим і зумовлює дискримінацію регіонів і не сприяє використанню коштів бюджету у справді потребуючих галузях.

Отже, можна стверджувати, що в Україні поки що відбувається лише адаптація національного податкового правового поля до вимог ЄС. Україна у рейтингу субіндексу податкових систем, за даними проекту «Ведення бізнесу 2013» Світового банку, серед 183 країн світу займає лише 165 місце (таблиця 1).

Таблиця 1

Рейтинг субіндексу податкової системи в Україні та інших країнах світу

Країна	Платежі	Час (кількість годин на рік)	Середньозважена ставка оподаткування, %	Місце у рейтингу
Україна	28	491	55,4	165
Росія	7	177	54,1	64
Польща	18	286	43,8	114
Грузія	5	280	16,5	33
Латвія	7	264	36,6	52
Німеччина	9	207	46,8	72
Білорусь	10	338	60,7	129

*Розроблено авторами за даними [8]

Стратегічні пріоритети України щодо інтеграції в Європейське співтовариство ставлять перед державною владою питання пошуку компромісу між дотриманням національного фіскального суверенітету з одного боку, а з іншого необхідністю імплементації цілого ряду директивних і рекомендаційних правових норм ЄС у національний податковий простір.

Саме європеїзація ідеології і практики фінансових перетворень, яких потребує українське суспільство в період глобалізації, повинна стати основою соціально-економічного процвітання нашої держави і вектором її подальшого історичного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, податкова система будь-якої країни є продуктом не лише економічного, а й політичного розвитку суспільства. Вона віддзеркалює інтереси різних суспільних груп і політичних партій та є результатом консенсусу, до

якого прийшли ці сили у процесі ухвалення податкових законопроектів.

З огляду на досвід країн із розвинутою економікою, які теж здебільшого методом проб і помилок упроваджували податкове законодавство на своїх територіях, наша держава, зокрема, вимагає нетрадиційного підходу до кодифікації наявної податкової системи. Результатом такого підходу може бути передусім стабілізація основ оподаткування, закладення підвалин цілісної податкової бази, з іншого – створення сприятливих умов для вдосконалення механізму нарахування та стягнення податків. Нині можна стверджувати, що в Україні створено податкову систему, яка дає змогу мобілізувати кошти в розпорядження держави, здійснювати їхній розподіл і перерозподіл на цілі економічного та соціального розвитку.

Список літератури

1. Девко С.Т. Гармонізація податкової політики країн європейського союзу в умовах інтеграції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/>

2. Податкова політика в Європейському Союзі: Документ Представництва Європейської Комісії в Україні. – К. – 2001. – 39 с.

3. Закон України про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 10.11.1994р. № 237/94 -ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

4. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. [Електронний ресурс] // Режим доступу:

<http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association>

5. Полагнюк Ю. В. Економічні аспекти інтеграції України до ЄС (у рамках дії угоди про партнерство та співробітництво) / Ю. В. Полагнюк// Наукові праці. Державне управління. – 2011. – Вип. 135 (Том 147). – С. 22 – 27.

6. Офіційний сайт компанії «PricewaterhouseCoopers» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/>.

7. Офіційний сайт «Світового банку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>.

8. Доповідь ВБ "Doing Business 2013" від 26.10.2012 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/file/link/193968/file/invest_klimat%2004_12_2012.doc

Анотація

Петр Буряк, Галина Свирская.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ ГАРМОНИЗАЦИИ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Проанализирован процесс развития гармонизации налоговой системы Украины, основные векторы унификации налогового законодательства с законодательством государств - членом ЕС. Проведен анализ эффективности налоговой политики последних лет в контексте евроинтеграционных процессов. Указаны основные недостатки налоговой системы Украины на современном этапе.

Ключевые слова: *Налоговая политика, евроинтеграция, соглашение об ассоциации, интеграционные процессы, адаптация, унификация, гармонизация, имплементация.*

Summary

Petro Burjak, Galina Svirskaya.

STRATEGIC GUIDELINES FOR THE HARMONIZATION OF TAX POLICY UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The paper analyzes the process of tax harmonization Ukraine, the main vectors of unification of the tax legislation to the states - members of the EU. An analysis of the effectiveness of tax policy in recent years in the context of European integration processes. Outlines the shortcomings of the tax system of Ukraine today.

Keywords: *tax policy, European integration, association agreement, integration processes, adaptation, standardization, harmonization, implementation.*